

Sygn.akt III AUa 436/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Bohdan Bieniek

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 października 2013 r. w B.

sprawy ze skargi E. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 22 czerwca 2012 r. sygn. akt IV U 1625/12

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 1 lutego 2013 r. sygn. akt IV U 46/13

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 436/13

UZASADNIENIE

E. K. wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 22 czerwca 2012 r. w sprawie IV U 1625/12, w której to sprawie Sąd Okręgowy w Olsztynie rozstrzygnął odwołania (oddalając je) od 2 decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. tj.

- od decyzji ZUS z dnia 27 kwietnia 2012 r. wstrzymującej wypłatę emerytury wnioskodawczyni od 1 maja 2012 r.

- od decyzji ZUS z dnia 8 maja 2012 r. zobowiązującej wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia emerytalnego za okres od 1 października 2011 r. do 31 marca 2012 r.

Jako podstawę wznowienia wskazała art. 401¹ k.p.c. powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. opublikowany w Dzienniku Ustaw z 22 listopada 2012 r. pod pozycją 1285 , mocą którego Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw. Skarżąca domagała się, aby w wyniku wznowienia dokonać zmiany zaskarżonego wyroku i poprzedzających go decyzji i wznowić wypłatę jej świadczenia od dnia 01.10.2011 r. do 31.03.2012 r. oraz uchylić decyzję zobowiązującą ją do zwrotu świadczenia z dnia 8 maja 2012 r.

W odpowiedzi na skargę Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wniósł o oddalenie skargi o wznowienie postępowania, gdyż jego zdaniem dopiero od dnia 22 listopada 2012 r. tj. od daty opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw z dnia 22 listopada 2012 r. pod nr 1285 utracił moc art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz zmianie niektórych ustaw w zakresie w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r.

Wyrokiem z dnia 1 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie uwzględnił skargę w ten sposób, że wznowił postępowanie zmienił zaskarżone decyzje stwierdzając, iż wnioskodawczyni zachowała prawo do wypłaty emerytury po dniu 30 września 2012 r. oraz nie jest zobowiązana do zwrotu świadczenia emerytalnego za okres od 1 października 2011 r. do 31 marca 2012 r.

U podstaw tego wyroku legły następujące ustalenia faktyczne poczynione przede wszystkim w oparciu o akta rentowe:

Wnioskodawczyni E. K. decyzją z dnia 23 marca 2009 r. uzyskała prawo do wcześniejszej emerytury od dnia 1 marca 2009 r. (k. 31-34a.r.). Po otrzymaniu świadczenia wnioskodawczyni pozostawała w zatrudnieniu. Jednocześnie w związku z tym, iż ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz.U. nr 228 poz. 1507) uchylona z dniem 8 stycznia 2009 r. przepis art. 103 ust. 2 ustawy emerytalnej, w myśl którego ZUS nie wypłacał emerytury w przypadku, gdy emeryt nie rozwiązał stosunku pracy z pracodawcą, wnioskodawczyni pobierała świadczenie od daty przyznania prawa do emerytury. Decyzja z dnia 27 kwietnia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wstrzymał od dnia 1 maja 2012 r. wypłatę emerytury w związku z nowelizacją przepisów wprowadzonych ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. (decyzja k. 116).

W dniu 4 maja 2012 r. wnioskodawczyni zawiadomiła ZUS, iż z dniem 25 kwietnia 2012 r. rozwiązała umowę o pracę (dowód – akta ZUS – pismo i świadectwo pracy k. 117-119).

Decyzja z dnia 8 maja 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zobowiązał wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 października 2011 r. do 31 marca 2012 r. w kwocie 13.290,74 zł (decyzja k. 123). Od obu powyższych decyzji wnioskodawczyni złożyła odwołania, które zostały oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 22 czerwca 2012 r. zapadłego w połączonej sprawie IV U 1625/12 .

Rozważając powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K 2/12 (Dz.U. z 2012 r. poz. 1285) , w którym Trybunał orzekł, iż art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 257 poz. 1726 oraz z 2011 r. nr 291 poz.1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. nr 153 poz. 1227, z 2010 r. nr 40 poz. 224, nr 134 poz. 903, nr 205 poz. 1365, nr 238 poz. 1578, nr 257 poz. 1226, z 2011 r. nr 75 poz. 378, nr 149 poz. 887, nr 168 poz. 1001, nr 187 poz. 1112, nr 105 poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 118 i 251) dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez niego prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej – stanowi skuteczną podstawę wznowienia w sprawie, której dotyczy skarga o wznowienie postępowania. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego został opublikowany w Dzienniku Ustaw z 22 listopada 2012 r. tym niemniej w ocenie Sądu Okręgowego niekonstytucyjny przepis nie może być stosowany od początku jego wejścia w życie.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na zasadzie art. 401¹ k.p.c. wznowił postępowanie w sprawie i w oparciu o przepis art. 477¹⁴§ 2 k.p.c. zmienił zaskarżone decyzje .

Apelację od tego wyroku wywiódł organ rentowy, który zaskarżył go całości i zarzucił obrazę prawa materialnego tj. art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. poprzez zmianę zaskarżonych decyzji i wznowienie wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 r. oraz stwierdzenie, że wnioskodawczyni nie jest zobowiązana do zwrotu świadczenia za okres od 1 października 2011 r. do 31 marca 2012 r. (k.35).

Wskazując na powyższe apelacja wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołań, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje .

Apelacja podlegała oddaleniu.

Obie decyzje rozstrzygnięte wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie , którego dotyczy skarga o wznowienie postępowanie są ze sobą w ścisłym związku w tym znaczeniu, iż przesądzenie o prawie wnioskodawczyni do wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 r. przesądza równocześnie o tym, iż pobrane przez nią świadczenie emerytalne z okres od 1 października 2011 r. do 31 marca 2012 r. , nie może być uznane za nienależne i podlegać zwrotowi , jak stanowi decyzja z dnia 8 maja 2012 r.

Przechodząc do istoty sprawy trzeba stwierdzić, iż w niniejszej sprawie sprowadza się ona do rozstrzygnięcia jakie skutki wywołuje orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego czy *ex tunc* czy *ex nunc* tj. czy przepis uznany za niekonstytucyjny traci moc od momentu jego uchwalenia czy dopiero ogłoszenia orzeczenia Trybunału stwierdzającego niekonstytucyjność w Dzienniku Ustaw - tak jak wywodzi to w apelacji organ rentowy. Dla przypomnienia w niniejszej sprawie chodzi o art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 205, poz. 1365, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 118 i 251), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 r. co do którego to przepisu Trybunał Konstytucyjny w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, stwierdził niezgodność z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyjaśnić wypada, iż przedmiotowa ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 257 poz. 1726) w swoim art. 6 dokonała zmiany w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych między innymi właśnie poprzez dodanie art. 103a. zgodnie z którym - prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Uznany za niekonstytucyjny (zakresowo) przepis art. 28 tej ustawy nakazywał stosowanie między innymi wprowadzanego art. 103a ustawy do emerytur przyznanych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych (...) - przy czym w stosunku do takich emerytur miał być on stosowany od dnia 1 października 2011 r.

Skutki zakresowej niekonstytucyjności przedmiotowego art. 28 są takie, iż z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku w Dzienniku Ustaw utracił on moc w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Oznacza to, że obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą - jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury - nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. Natomiast przepis ten pozostaje nadal w obrocie prawnym i znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury w momencie jego wejścia w życie i później, tj. od 1 stycznia 2011 r. lub przed 8 stycznia 2009 r.

Bezspornym w sprawie było, iż wnioskodawczyni decyzją ZUS z dnia 23 marca 2009 r. nabyła prawo do emerytury od dnia 01 marca 2009 r. (decyzja k. 33 akt rentowych t III). Bez prawnego znaczenia jest bowiem postępowanie z jej wniosku z dnia 7 listopada 2008 r. o przyznanie prawa do emerytury zostało umorzone decyzją z dnia 20 stycznia 2009 r. (k. 81 a.r. t. II). Przed i po nabyciu prawa do emerytury wnioskodawczyni pozostawała w zatrudnieniu w firmie (...) z tektury K. G. (k.39a.r. t III).

Niewątpliwym jest, że w stosunku do niej zapadły wyrok Trybunału Konstytucyjnego z pewnością wywołuje bezpośrednie skutki prawne, a zdaniem Sądu Apelacyjnego podobnie jak w istocie przyjął Sąd Okręgowy są to skutki *ex tunc*. Niekiedy przyjmuje się, że przepis traci moc *ex tunc*, a więc od początku, gdy już sam tryb uchwalania był wadliwy (por. Prawo Intertemporalne w Orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego - pod red. Ewy Łętowskiej i Konrada Osajdy; Biblioteka Sądowa – Oficyna WoltersKluwer Polska, Warszawa 2008, str. 42). Orzecznictwo sądowe wydaje się jednak iść dalej w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego także do stanów faktycznych mających miejsce, w czasie gdy nie dokonano jeszcze jego derogacji.

W świetle art. 190 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.) orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady winna oznaczać, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok zatem Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu. Uprawnionym jest wręcz pogląd, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyraźnie przeważa pogląd o skuteczności *ex tunc* wyroków Trybunału Konstytucyjnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 99/06, OSNC 2007, nr 6, poz. 79, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2001 r., III ZP 30/00, OSNP 2001, nr 23, poz. 685, z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 45/03, OSNC 2004, nr 9, poz. 136, z dnia 23 stycznia 2004 r., III CZP 112/03, OSNC 2005, nr 4, poz. 61, z dnia 23 czerwca 2005 r., III CZP 35/05, OSNC 2006, nr 5, poz. 81, z dnia 19 maja 2006 r., III CZP 26/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 39, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 94, z dnia 19 grudnia 1999 r., I CKN 632/98, nie publ., z dnia 19 kwietnia 2000 r., II CKN 272/00, nie publ., z dnia 15 stycznia 2003 r., IV CKN 1693/00, nie publ., z dnia 9 października 2003 r., I CK 150/02, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 132, z dnia 29 października 2003 r., III CK 34/02, OSP 2005, nr 4, poz. 54, z dnia 30 września 2004 r., IV CK 20/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 161, z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 270/04, nie publ., z dnia 12 stycznia 2005 r., I CK 457/04, nie publ., z dnia 7 października 2005 r., II CK 756/04, "Monitor Prawniczy" 2005, nr 21, s. 1027, z dnia 14 września 2006 r., III CSK 102/06, nie publ., z dnia 15 czerwca 2007 r., II CNP 37/07, nie publ., z dnia 13 grudnia 2007 r., I CSK 315/07, nie publ., z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 31/08, OSNC-ZD 2009, nr A, poz. 16, z dnia 20 maja 2009 r., I CSK 379/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 172, z dnia 10 grudnia 2009 r., III CSK 110/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 82, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNP 2001, nr 10, poz. 331, z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 272/03, nie publ.; wyrok SN z dnia 21 listopada 2006 r. II PK 42/06 LEX nr 950622, wyrok SN z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001, nr 10, poz. 331). Wypada zauważyć, iż już na tle utraty mocy przez art. 28 wspomnianej wyżej ustawy pojawiły się orzeczenia jednoznacznie przyjmujące ten skutek retroaktywny, a zatem uzasadniające wypłatę świadczenia za okres od 1 października 2011 r., czyli także za okres sprzed utraty mocy przez niekonstytucyjny przepis art. 28 przywołanej wyżej ustawy (wyrok SN z dnia 7 marca 2013 r., I UK 519/12 niepubl.; wyrok SN z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 593/12 niepubl.; wyrok SN z dnia 6 czerwca 2013 r. II UK 330/12 LEX nr 1328042 oraz liczne wyroki Sądów Apelacyjnych w Lublinie, Białymstoku, Szczecinie, Gdańsku i Poznaniu). Przyjęta wykładnia wychodzi też naprzeciw orzecznictwu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, który prawo do emerytury uznaje za mienie (prawo własności) podlegające ochronie z art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonego w dniu 20 marca 1952 r. w Paryżu (Dz. U. z 1995r. Nr 36 poz. 175) w konsekwencji czego, ingerencja w to prawo choć dopuszczalna musi mieć charakter wyjątkowy, być przewidziana przez ustawę, pozostawać w zgodzie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego i leżeć w interesie publicznym (por. np. Moskal przeciwko Polsce, skarga nr 10373/05, wyrok 15 września 2009; Iwaszkiewicz przeciwko Polsce skarga nr 30614/06, wyrok z 26 lipca 2011 r.).

Podzielając ten kierunek wykładni Sąd Apelacyjny w Białymstoku na zasadzie art. 385 k.p.c. apelację organu rentowego oddalił.